

Araştırma Makalesi

DUYGULAR SOSYOLOJİSİ VE CİNSİYET ÇALIŞMALARI KESİŞİMİNDE DUYGULAR VE ERKEKLİK TESİSİ

Gül ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN*

Öz¹

Bu çalışma, erkeklik tesisi ile duygular arasındaki ilişkiyi duygular sosyolojisi ve cinsiyet çalışmaları kesişiminde analiz etmektedir. Çalışma, erkeklik çalışmalarına ve ülkemizde yeni gelişen bir alan olan duygu sosyolojisi ve cinsiyet çalışmaları kesişimine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, 18-25 ve 26-40 olmak üzere iki farklı yaş grubundan İzmir'de yaşayan toplam 50 erkekte oluşan örneklem üzerinden toplanan nicel ve nitel veriler sunulmaktadır. Çalışma, nicel verilerden yararlanmakla beraber tematik analize bağlı nitel yaklaşıma dayanmaktadır. Çalışma bulguları, iki yaş grubunda da duygusallığa bağlı erkeklik tesisinin etkilerinin olduğunu sunmaktadır. Buna karşın iki yaş grubunda geleneksel erkeklik tesisi ile farklı kurulan ilişkiler göze çarpmaktadır. Duygusal ifade ve erkeklik tesisi ilişkisinde duygusallığa duyulan mesafe, iletişim zorluğu, sert ifade baskısı, zayıf gözükme kaçınma, kalıp yargıyı içselleştirme ana temalar arasında olmaktadır. Aile ve arkadaşlardan oluşan toplumsal çevre, kuşaklar arası dönüşen erkeklik biçimleri ve yaşa bağlı farklı hissedilen baskı ve kontroller bu temaların deneyimlenmesinde farklar oluşturmaktadır. Toplumsallaşma ve aile içerisinde öğrenilen duygular, duygu ve ifade etme kuralları cinsiyete bağlı olarak anlam kazanmakta ve bu anlamlar, toplumsal çevre ile ilişki içerisinde kontrol, baskı, alay, dışlama gibi mekanizmalarla pekiştirilmektedir. Bu baskıyı ve buna bağlı olarak stresi hissetme, toplumsal dönüşüme, toplumsal konuma ve yaşa göre farklılaşabilmektedir; ergenliğe ve beliren yetişkinlik baskısını daha fazla hissetmeye yakın olan kuşakta daha fazla hissedilmektedir.

Anahtar kelimeler: Erkeklik, Duygular Sosyolojisi, Cinsiyet Çalışmaları, Cinsiyetlendirilmiş Toplumsallaşma, Güç İlişkileri, İletişim Sosyolojisi.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Özateşler Ülkücan, G. (2024). Duygular sosyolojisi ve cinsiyet çalışmaları kesişiminde duygular ve erkeklik tesisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (2), 526-556.

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir, ORCID ID: 0000-0002-8504-6926, gul.ozatesler@deu.edu.tr

¹Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 07.03.2023 tarihli toplantısında alınan 2 sayılı kararlar etik açıdan uygun bulunmuştur.

THE CONSTRUCTION OF MASCULINITY AND EMOTIONS IN THE INTERSECTION OF SOCIOLOGY OF EMOTIONS AND GENDER STUDIES

Abstract

This study analyzes the relation between the construction of masculinity and emotions in the intersection of sociology of emotions and gender studies. The study aims to contribute to masculinity studies and newly developed are of study in the intersection of sociology of emotions and gender studies in Turkey. For this aim, qualitative and quantitative data collected through the sample comprised of 50 men from two different age groups; 18-25 and 26-40 in Izmir is presented. Although the study benefits from quantitative data, it bases on qualitative approach related to thematic analysis. The findings presents that construction of masculinity related to emotionality exists in both age groups. However, there appear different relations with traditional construction of masculinity in two age groups. In the relationship between the construction of masculinity and emotional expression, felt distance to emotionality, hardship in communication, oppression on being tough, avoiding weak image and internalization of the stereotype are among the main themes. Social environment consisting of family and friends, transforming ways of masculinities between generations and differently felt oppression and control depending on age make differences in experiencing these themes. The emotions, feeling and display rules taht gathered through socialization and within families gain meaning in relation to gender and these meaning are strenghtened through mechanisms as oppression, control, mocking and discrimination in the relationships with social networks. Feeling this oppression and stress related to it may differ according to social transformation, social positions and age; it is felt more among the generation that is closer to puberty and feeling the pressure of emerging adulthood.

Keywords: *Masculinity, Sociology of Emotions, Gender Studies, Gendered Socialization, Power Relations, Sociology of Communication.*

GİRİŞ

Duygular sosyolojisi ile cinsiyet çalışmalarının kesişiminde, duyguların cinsiyetlendirilmiş bireyler olmamızda nasıl rol oynadığı; cinsiyet düzeni ile duygularımız arasında nasıl bir bağlantı olduğu, toplumsal düzenle duyguların nasıl iç içe geçebildiği ve toplumsal süreçler içerisinde duygulanımlarımızla beraber nasıl cinsiyetlendirilmiş bireyler olduğumuz soruları yer almaktadır. Duygularımızın toplumsallaşmamızda nasıl rolleri olduğunu anlamak, cinsiyet kimlik ve rollerinin duygulara nasıl bağlandığı, korku, sevgi, acı, kızgınlık gibi bazı duyguların cinsiyet sistemlerine nasıl eklenildiği ve cinsiyete bağlı nasıl anlamlar aldığı duygular ve toplumsal sistem arasındaki ilişki ile ilgili ipuçları sağlamaktadır. Bu açıdan duygularımız, onlara verdiğimiz anlam ve toplumsal konumlanışlarımızda kullanılış biçimleri ve toplumsal düzenimizin inşa mekanizmalarına eklenmemizde kritik önem sahibidir.

Geleneksel olarak disiplin ayrımlarında, duygular akıl/mantık karşıtı olarak sunulup, çalışma alanı olarak daha çok psikoloji ve davranışsal patoloji alanlarında baskın olarak ele alınmaktadır (Shilling, 2002). Duygu ve beden bir tarafta akıl bir tarafta olarak kurgulanan ikilik, Aydınlanma düşüncesinden beslenmekte ve Aydınlanma düşünürü Descartes'ın izinde buna Kartezyen ikilik adı verilmektedir (Alsop, 2005). Shilling (2002) «Kesinlik Arayışı»nın 17. yüzyıl din savaşlarından sonra kesin, evrensel, zamansız ve duyguların aşırılığında bağımsız doğruların kurulmasının yolu olarak felsefeciler arasında gittikçe popülerleştiğini belirtmektedir. Aklın mantıksızlığına ve gücüne dayalı olan bu arayışı örnekleyen Descartes, insanlığımızın özünü düşünme kabiliyetine dayandırırken, duygularımız, bedenimizin bize yaptığı şeyler olarak belirlemekte ve bu ayrım iyi mantıksızlık ile kötü duygulanım ve güdüler arasında bir pratik çelişkiye dönüşmektedir (Shilling, 2002, p. 13). Beden ve aklın insana ait bir bütün olarak değerlendirilmesi yerine, insan, daha fazla düşünme kabiliyetiyle, rasyonaliteyle, akıl yürütme ile öne çıkan bir varlık olarak ele alınmakta ve duygular da kontrol edilmesi gereken bedenimize bağlı bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. 17. Yüzyıl sonrasında itibaren bu ikilik üzerinden kendimize ve dünyaya bakma geleneği ön plana çıkmaktadır. Duygu/akıl ikiliğinde hissetme, kalp, mantıksızlık, kaos, biyoloji ve doğaya ait olma, öznel olma bağlantılarının duyguyla kurulduğunu, tam tersi gibi düşünce, beyin, mantıklı olma, kontrol etme, düzen, kültüre ait olma ve nesnellik bağlantılarının da akıl tarafıyla kurulduğunu görmekteyiz. Duyguların sosyal ve kültürel olarak inşasını ve rollerini ortaya koymaya çalışan Ahmed duyguların özel alanda tanımlanmasının kamusal boyutlarının ve sosyal hayatı düzenlemedeki rollerinin gizlenmesi yönünde bir yanılısamaya neden olduğunu söylemektedir. Bu anlamda bu ikilik hem bir hiyerarşi oluşturmakta hem de düşünce ve duygu arasındaki bağı koparmaktadır (Ahmed, 2015, s. 30). Esasen, duygusal bağlılık kendilik algımızda ve toplumsal alana uyumumuzda başatır. (Barbalet, 2002, pp. 1-2) Duygular bir durumun değerlendirmesini sağlamanın yanı sıra, bu durumlara kişilerin cevapları için tavırlarını etkilerler. Bu nedenle Barbalet (2002), toplumsal yapı ile failliği birbirine bağlayanın duygular olduğunu öne sürmektedir.

Duyguların ne olduğundan ziyade ne yaptığına odaklanmamız gerektiğinin altını çizen Sara Ahmed (2015) bu ikiliklerin toplumsal hiyerarşileri kurmada ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Özneler arasındaki hiyerarşilerin kurulmasında, ötekileştirme biçimlerinde, ırka ve cinsiyete dayalı inşalarda duygu ve düşünce ikiliğinin çokça kullanıldığına vurgu yapmaktadır (Ahmed, 2015, s. 214). Bu açılardan bu ikilik cinsiyetli bedenler olmamız açısından da önemli olmaktadır. Kadınlık ve erkeklik kurulurken kadınlar duygu/akıl ikiliğinin duygu/beden tarafına erkekler ise rasyonalite/mantıklı özneler tarafına yerleştirilmektedir. Duygusal kadın doğaya daha yakın, daha çok kontrol gerektiren, ne yapacağı bilinemeyen, kaosa daha eğilimli kurulurken, erkeklerin mantıklı, liderlik yapacak rasyonel özneler olarak kurulduğunu görmekteyiz. Schrock ve Knop (2014, p. 411) bu kökenlerin «kadını erkeğe göre daha şefkatli,

daha kolay ağlayabilen, daha kıskanç, daha şirret, ümitsizliğe daha eğilimli» olarak tanımlayan Aristo'ya dek takip edilebildiğini belirtmektedir.

Biyolojik olarak gösterilen duygu ve cinsiyetin toplumsal olarak ne şekilde inşa edildiğini ortaya koymak, cinsiyete dayalı hiyerarşiler dahil toplumsal düzenin inşası ile ilgili dinamikleri açığa çıkarmaktadır. Kemper (1978) duygu çalışmalarına katkı sağlayan çalışmasında toplumsal etkileşimin ve bu etkileşimler içerisindeki güç statü dengesinin insanların fizyolojik ve duygusal tepkilerini belirlediğini ortaya koymuştur. Bu bakımdan, insanların pek çok duygusu, içinde buldukları güç ve statü sistemlerine bağlı toplumsal ilişkilerden doğar (Kemper, 1991, p. 133). Bir ilişkide yetersiz güç hissediyorsanız korku duymanız olası iken fazla güç hissettiğinizde suçluluk duyabilirsiniz. Fazla statüye sahipseniz utanç duyabilirken yetersiz statüde sıkıntı, depresyon hissedebilirsiniz. (Barbalet, 2002, p. 4) Böylece, daha fazla güç ve statü gurur, suçluluk ve öfke gibi duygularla eşleşirken, daha az güç ve statü deneyimleri ise korku, depresyon ve utanma gibi duygularla eşleşebilmektedir. Duygu sosyolojisi içerisinde duyguların toplumsal alanda ne şekilde anlam buldukları, duyguları ifade etmeye dair nasıl kuralların biçimlendiği önem arz etmektedir. Turner (2009), duyguların biyolojik bağlantılarını gözden kaçırmamız gerektiğine dair bir uyarı ortaya koymakla beraber, duyguların nasıl ifade edileceğinin kültürden kültüre değişebileceğini vurgulamaktadır. Bununla beraber, duygular, kişilerin aldıkları olumlu ya da olumsuz yaptırımlar ve toplumsal beklentilerin karşılanıp karşılanmamasını içeren sosyo-psikolojik koşulları altında ortaya çıkmaktadır (Turner, 2009, p. 345).

Duygu sosyolojisi alanının önemli ismi Hochschild duyguların hissedilişinin ve ifade edilişinin toplumsal faktörlerle içiçeliğinin altını çizmektedir (Hochschild, 1979) Goffmann'ın hissediyormuş gibi yapma ve Freud'un bilinçsiz hissetme kurgularından farklı olarak Hochschild, insanların nasıl bilinçli, aktif ve sosyal dinamiklere -hissetme kurallarına, toplumsal yapıya ve duygusal emeğe-bağlı olarak duygu yönetimi kurduklarını tartışmaktadır. Bu anlamda duygusal emek kavramını diğer insanların ruhsal durumunun düzgünlüğü için bir duygunun ortaya konulması ya da bastırılarak dış görünüşün sürdürülmesinin gerekliliği ile birlikte düşünmektedir. Duygu yönetiminin ve duygusal emeğin de kadın ve erkek için farklı şekillerde işlediğini ortaya koymaktadır. Uçak hostesi örneği üzerinden hizmet sektöründe tercih edilen kadın çalışanların duygusal emek sarf etmelerinin de beklendiğini belirtmektedir. İşlerini iyi yapmaları için gülümsemeleri gerekirken, bu bazı durumlarda yorgunlukları ya da bıkkınlıklarını saklamalarını da gerektirmektedir. (Hochschild, 2007, pp. 85-86)

Duygular ve cinsiyet ilişkisine bakarken, kadınlık ve erkeklik arasında farklı rollere, güdülere, amaçlara ve benlik şemalarına göre toplumsallaşma biçimlerinin etkisi olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Locke, duyguların kültürel toplumsallaşmamız üzerinden dışa vurup vuramayacağımızı öğrendiğimiz ve toplumsal cinsiyet ve içerisinde bulunduğumuz bağlamsallıkla bağlantılı olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir (Locke, 2011, p. 191).

Kadınlar özellikle geleneksel cinsiyetçi toplumsal düzenlerde bakım rolleri, yakınlık güdeleri, karşılıklı bağımlı benlik şemaları ile toplumsallaştırılırken erkekler daha ihtiyaç sağlayıcı, kontrol güdeleri, bağımsız benlik şemaları ile toplumsallaştırılmaktadır. (Brody & Hall, 2010, p. 429) Kadınlık ve erkeğin hangi duygularla değerlendirileceği de bu toplumsal arka planla beraber karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber duyguları ve duygularla kurduğumuz ilişkileri değerlendirirken kesişimselliği hesaba katmak gerekmektedir; farklı değişkenler, çoğul konular ve çoğul kategorileştirmelerin de duyguları anlamlandırmamızda ve ilişkilenebilirlikte etkisi olabilmektedir. Yaş, sınıf, etnisite, din, cinsel yönelim, mesleki ve kişiler arası roller ve kimliğe dayalı farklılıkların olduğunu görebilmekteyiz. Ek olarak, öznellik, öznel konuların, kişilerin bireysel değerlerinin ve deneyimlerinin, failliklerinin etkileriyle insanların nasıl duygularla eklemlendiği değişebilmektedir. Bunun yanı sıra, kültürel özgünlükler, ilişkisel ve bağlamsal farklar, tarihsel ve mekansal farklılıklar içinde duyguların ve duygulara atfedilen anlamların değişebileceğini de unutmamak gerekmektedir.

Cinsiyetlendirilmiş Duygular Ve Toplumsallaşma

Denham, Bassett ve Wyatt (2007) çocukların duyguları üç temel toplumsallaşma biçimi üzerinden öğrendiklerini vurgulamaktadır; başka insanların duygularına tanıklık etmek, kendi duygularını ifade ettiklerinde aldıkları tepkiler ve duyguları ile ilgili onlara öğretilenler. Bu süreçte, çocukların toplumsallaşmasını sağlayan yakınları özellikle ebeveynleri büyük etki edebilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının duygularına tepkileri, duygular üzerine yaptıkları tartışmalar ve kendi duygularını nasıl ifade ettikleri duygu toplumsallaşmasında önemli faktörler olarak göze çarpmaktadır (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998, p. 245). Bu toplumsallaşma sürecinde, ebeveynlerin çocukları üzerinde farklı cinsiyet tanımları ile duygu beklentileri kurdukları görülebilmektedir. Bununla beraber, Root ve Denham (2010) ebeveynlerin kız ya da oğlan olmalarına göre çocuklarında farklı duygu gelişimlerini desteklediklerini vurgulamaktadır. Yani, ebeveynler cinsiyetlerine göre çocuklarının duygu tanımlarını oluşturmanın yanı sıra onları belirli duyguları hissetme yönünde bilinçli ve/ve ya bilinçsiz yönlendirebilmektedir.

Ebeveynler çocuklarının duygu toplumsallaşmasını sağlarken farklı biçimlerde konuşup davranabilmektedir. Örneğin, Cassano vd. (2007). annelerin kız çocukları ile oğlan çocuklarına nazaran daha fazla duygu bağlantılı bir dil kurduklarını ve üzüntü üzerine daha fazla konuştuklarını ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının duygulanımları üzerine algıları ve beklentileri çocuklarının cinsiyetine göre değişebilmektedir (Cassano vd., 2007, p. 228); kız çocuklarını duygusal olarak daha kırılgan olarak algılayabilmektedirler. Aynı videoyu izleyen yetişkin deneklerin olumsuz duygu sergileyen bebeği kız olduğu söylendiğinde korku duyuyor oğlan olduğu söylendiğinde ise kızgınlık duyuyor diye algıladıklarını görebilmekteyiz (Condry & Condry, 1976, p. 817). Ebeveynlerin duyguları okumada, anlamlandırmada ve geri dönüş yapıp tepki

vermede çocukların duygularla ilişkilerini etkilemeleri düşünüldüğünde cinsiyet düzenine bağlı beklentilerin de ebeveynler tarafından duygu denetimi yoluyla aktarılabilceğini görebilmekteyiz. Cinsiyetlendirilmiş toplumsallaşma içerisinde çocukların duygularına cinsiyetlerine göre farklı anlamlar yüklenmekte ve farklı duygu ifadeleri teşvik edilebilmektedir. Bu süreçte, çocuklar, cinsiyet kalıp yargılarına uygun görülen duygulara yaklaşabilmekte ve kendilerini bu duygular içerisinde daha fazla ifade edebilmektedir. Yütsel, sessel, ve postürel dışa vurumları bütünleştiren bir ölçümün ortaya koyduğu üzere 4 ve 6 yaşlarında kızların oğlanlara göre daha fazla üzümlük ve endişe ifade ettikleri ortaya konulmuş, bu 2 yılda oğlanların bu duyguları ifadesi azalmıştır (Brody & Hall, 2010, p. 437). Kız çocukları, empati, üzümlük, korku duygularına daha fazla yönlendirilirken oğlan çocuklarında ise kızgınlık, gurur, hırs, iğrenme gibi duygular pekiştirilebilmektedir. Ebeveynlerin kız çocukları ile daha çok duygular üzerinden konuşup duygusal söylem geliştirmeye yönelttikleri görülürken oğlan çocukları üzerinde daha katı bir duygusal denetim uyguladıkları ortaya konmaktadır (Schrock & Knop, 2014, pp. 412-414). Ebeveynler kızgınlık gösteren kız çocuklarını daha az destekleyip cezalandırıcı olabilirken oğlan çocuklarının ise üzgün olma durumlarını kontrol etmek daha yaygın olabilmektedir.

Toplumsal beklentiler bizim duygularımız üzerine nasıl konuştuğumuzu, onları nasıl anlamlandırdığımızı ve ifade ediş biçimlerimizi etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet ve duygular arasında kurulan kalıp yargılar kişinin benlik ve ötekileri algısı ile beraber toplumsal cinsiyet algısını da etkilemektedir (Shields, 2013, p. 425). Shields (2013, pp. 426-428) duygular üzerine yapılan pek çok çalışmanın da popüler kültürden ve yaygın inançlardan beslendiğini belirtmektedir. Özellikle 1960ların sonlarında duygularını gösterememe ve duygusal katılık özelliklerinin bilimsel arenada Amerika'daki erkekliğin evrensel özellikleri olarak kullanıldığını vurgulamaktadır. Kelly ve Hutson-Comeaux (1999, pp. 117-118) 18-25 yaş arası 33 kadın ve 44 erkek öğrenci ile yaptıkları araştırmalarında kadınların erkeklerden daha duygusal olmalarından ziyade kişiler arası bağlamsallıkta daha duygusal olmalarının beklendiğini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, erkeklerin de duygusuz erkek kalıp yargısına karşın bağlam uygun görüldüğünde duygusal olaylara yoğun tepki vermeleri beklenmektedir. Özellikle, amaca ya da işe yönelik başarı bazlı bağlamlarda erkeklerin mutlu ve üzücü olaylara kadınlardan daha fazla tepki verdiklerini, insanlar arası ilişki ve etkileşimlerde ise bunun tam tersinin görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu anlamda duygunun ne şekilde bağlamsallaştırıldığı, kadınlık ve erkeklik kalıp yargısıyla ne şekilde ilişkilendirildiği ifade ediliş biçimini, yoğunluğunu ve sıklığını etkilemektedir.

Hemert vd. (2011) ülkeler arasında ağlama eğilimi ve davranışını karşılaştırdıkları çalışmalarında pek çok ülke için bir cinsiyet farklılığı etkisinden bahsetmektedir. Plant vd. (2000, p. 89) kadınların erkeklerden daha fazla duygu deneyimleyip ifade etmelerinin beklendiğini, duyguların ifade sıklığının cinsiyet kalıp yargılarına dayalı beklentilerle paralel olduğunu belirtmişlerdir. Bununla

beraber, Flynn vd. (2010) Kanada'da 328 lisans öğrencisiyle yaptıkları çalışmalarında erkeklerde duygu baskılama ile depresyon arasında anlamlı ve kadınlara göre daha fazla bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Türkiye'de bu alandaki çalışmalarda da erkeklerin duygusallıklarını daha fazla baskıladıkları görülebilmektedir. Demirtaş (2018) Antalya'da 155 kadın 107 erkek üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmasında benzer bir şekilde erkeklerin kadınlara göre duygularını daha fazla baskıladıklarını bulgulamıştır. 13-17 yaş aralığında 422 öğrenci ile uyguladıkları çalışmalarında Ulaşan-Özgüle ve Sümer de (2017) duygu ifadesi bastırma stratejisinin erkekler tarafından daha sıklıkla kullanıldığını ifade etmektedir (s. 15).

Türkiye'de erkekliğin tesisi ve erkeklerin toplumsallaşma süreçlerine dair yapılan çalışmalar (Örn. Afşar, 2020, Haskan-Avcı, 2020, Sancar, 2011, Selek 2011) erkekliğin 'kazanılması gereken', 'kaybedilebilen', 'tehdit altında olabilen', sürekli ispat edilmesi için sınava sokulabilen bir şekilde inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda çocukluktan itibaren kavgaya girip girememe, ağlayıp ağlamama, korkuyu saklayıp saklayamama gibi ölçütlerle beraber sert görünmenin, güçlü olmanın, kendini ve yanındakileri koruyabilmenin yüküyle de biçimlenen bir erkeklik tesisi görebilmekteyiz. Sünnet olma, askere gitme, işe girme, evlenme, baba olma gibi aşamalarla erkekliğin test edilip hegemonik erkeklik standartlarına yaklaşımda idealin oluturulduğunu görmekteyiz (Altınoluk-Düztaş, 2019, Barutçu, 2013, Selek 2011). Selek (2011, s.19) özellikle dört temel aşama olarak sünnet, askerlik, iş bulma ve evliliği 'erkekliğin durakları' olarak tanımlamaktadır. Sancar endüstriyel kapitalizmin de standartlarına uygun olarak çalışma hayatında var olmanın, risk alabilmenin Türkiye'deki erkeklik tesisinde önemli parametreler olduğunu belirtmektedir (Sancar, 2011, ss. 54-62). Bu şekilde, kendini çalışma hayatında gerçekleştirilememeye, erkeklik kaybı riskini de doğurmaktadır (s. 59).

Kağıtçıbaşı & Ataca (2016) Türkiye'de 1975 ve 2003 arası çocuğun değeri ve ailedeki yerine bağlı yaptıkları çalışmada çocuğa atfedilen materyal ve ekonomik değer azalırken psikolojik duygusal değer arttığı yönünde bulgularını yorumlamaktadır. Kentli ve daha genç kuşaklarda çocuğun değerinin ve ailenin dönüşümünün duygusal karşılıklı bağımlılık üzerinden daha fazla yorumlandığını ortaya koymuşlardır (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2016, ss. 335-336). Sunar (2002) da Türkiye'de 3 ayrı kuşak kentli orta sınıf ailede ebeveyn çocuk ilişkisi dönüşümünü vurgulamış ve kuşaklar arası daha genç kuşağa doğru duygusal ifadeyi cesaretlendirmenin arttığını belirtmiştir (ss. 225-226). Buna karşın, kız çocukların oğlan çocuklara göre babalarını duygusal ifadeye daha hoşgörülü bulduklarını vurgulamıştır (Sunar 2002, s. 225).

Kuşaklar arası aile kurma, çocuk yetiştirme ve erkeklik tesisi açısından, Boratav vd. (2014) da Türkiye'nin farklı bölgelerinden yedi ilde 50 evli erkekle yaptıkları çalışmada, erkeklik otoritesiyle daha kapsayıcı eşitlikçilik arasında kalan erkeklik deneyimleri bulgulamıştır. Bu anlamda örneklemelerindeki tüm erkekler, daha yakın duygusal ilişkiler kurma eğiliminde ve kendi babalarından farklı

olduklarını vurgulamıştır (Boratav vd., 2014, s. 316). Barutçu & Hıdır (2016) Türkiye'de babalık deneyimlerindeki dönüşümlere vurgu yaparak özellikle pro(feminist) babaların kendi babalarıyla kuramadıkları duygusal yakınlığı sorguladıklarını ve çocuklarıyla sevgi ifadesi gibi duygu paylaşımlarına dikkat ettiklerini ortaya koymuştur. Yazarların da bulgularını yorumlarken katıldıkları Sancar (2011, ss. 146-147)'ın değindiği gibi, 'yeni babalık' tartışmalarında katılımcı ve paylaşımcı ebeveynlik pratikleri ile cinsiyet eşitliği yönünde olumlu bir rol görülürken, bunun hegemonik erkeklikle birleşen ve ayrıcalıklı konumlarını koruyan melez bir erkeklik formu olarak işleyebildiğini gözden kaçırmamak gerekir. Benzer bir şekilde, Altınoluk-Düztaş (2019, s. 124) erkek akademisyenlerle yaptığı çalışmasında babalarına kıyasla çocuklarıyla daha yakın ilişki kurmalarını kapsayacak biçimde babalık kurumunda bir dönüşüm olsa dahi hegemonik erkekliğin gerekliliklerini oğullarına aktarma gayretlerinin olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışmada, duygu ifadesi ve ağlama ile erkeklik arasında kurulan kalıp yargı üzerinden erkeklik tesisi, duygusallık ve duygu ifade etme ilişkisi analiz edilecektir. Bu amaçla, 18-25 ve 26-40 olmak üzere iki farklı yaş grubundan İzmir'de yaşayan toplam 50 erkekte oluşan örneklem üzerinden toplanan nicel ve nitel veriler sunulacaktır. Modern, laik, ileri görüşlü ve eğitime verilen önem üzerinden kurulan kent kimliği ile beraber cinsiyet eşitliği vurgusunun da nispeten baskın temsil mekanlarından olan İzmir'de (CEID, 2022, Güney & Ecemiş-Kılıç, 2023) 1980'lerden sonra doğmuş olan genç erkeklerle yapılan görüşmeler üzerinden toplumsal dönüşümün yansımalarını açığa çıkarmak hedeflenmektedir. Çalışma, Türkiye'de genç erkeklerdeki erkeklik algısı ile duygu ifadeleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, bu anlamda toplumsal dönüşüm ve bu dönüşüm içerisinde kadınlık ve erkeklik algıları ve rolleri ile kurulan ilişkileri açığa çıkarma potansiyeli taşımaktadır. Kuşaklar arası böyle bir analiz hem erkekliğin farklı deneyimlerini hem de duygularla ilişkilendirme biçimlerini ortaya koyarak erkeklik çalışmalarına ve ülkemizde yeni gelişen bir alan olan duygu sosyolojisi ve cinsiyet çalışmaları kesişimine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, nicel verilerden yararlanmakla beraber tematik analize bağlı nitel yaklaşıma dayanmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma sosyal araştırmalarda tavır ölçmek için yaygın bir araç olarak kullanılan likert tipi bir ölçeğe (Bryman, 2012, p. 166) bağlı geliştirilen bir nitel analize dayanmaktadır. Konuya dair verilerin zengin analizini mümkün kılan ve hem nicel hem nitel veri setlerinden beslenen karma yöntem yaklaşımını (Creswell & Clark, 2017) taşımakla beraber, çalışmanın temel analizi nitel veri seti üzerinden inşa edilmiştir. Araştırma örneklemini oluşturmak için, 1980'den sonra doğmuş iki yaş aralığında (18-25 ve 26-40) İzmir'de ikamet eden ölçek ve takip eden nitel soruları yüz yüze cevaplamaya rıza gösteren erkeklere karışık örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Anlam doygunluğuna ulaşmak için Hennick vd.'nin (2017)

nitel araştırmalar için önerdiği 16-24 görüşme hedefi sağlanmaya çalışılmış ve her iki kuşaktan da 25'er erkek örnekleme dahil edilerek toplam 50 erkeğin verisi analize alınmıştır. Görüşmeler tekrarlayan kodlarla beraber anlatıların içerik analizi ile erkeklik ve duygular sosyolojisi literatüründe bağlantılı temalarla ilişki kurularak analiz edilmiştir. Bu alışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 07.03.2023 tarihli toplantısında alınan 2 sayılı kararla etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bayar, Avcı ve Koç (2018) tarafından geliştirilip geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının sunulduğu Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi leğinin duygusallık ve duygu ifadesine bağlı 2 maddesine dayalı bir nitel analiz hedeflenmiştir. 27 maddeli ölçek 5'li likert tipinde (1=Benim için hiç stres verici değil, 5= Benim için çok stres verici) puanlanmaktadır. Duygulara bağlı 2 maddenin bir tanesi 5. madde olan "Toplumda var olan 'Erkekler ağlamaz' düşüncesi", diğerisi ise 24. madde olan "Duygusal konulardan konuşma"dır. Bayar, Avcı ve Koç (2018) leğin güvenirliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.90 olarak belirtmişlerdir. Ölçek öncelikle yaş ortalaması 28.78 olarak hesaplanan Türkiye'nin farklı yerlerinde yaşayan 251 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Bu rnekleme Cronbach Alpha katsayısı 0.87 olarak hesaplanmıştır. 5. maddenin likert puanlama aritmetik ortalaması 2.57, standart sapması 1.48 iken; 24. maddenin likert puanlama aritmetik ortalaması 2.71, standart sapması 1.49 olmuştur. Bu çalışmada, 251 kişilik örneklemin içerisinden İzmire Ĺehirinde ikamet eden 18-25 yaş aralığındaki 25 kişi ile 26-40 yaş aralığındaki 25 kişi olmak üzere toplam 50 kişinin verileri değerlendirilmiştir. 18-25 yaş arası 25 kişinin yaş ortalaması 21.76; 26-40 yaş arası seçilen 25 kişinin yaş ortalaması ise 30.52 olarak hesaplanmıştır. 18-25 yaş arası bireylerin hepsi bekar, 26-40 yaş arası bireylerin 8'i evli, 17'si bekar. 18-25 yaş arasındakilerin 8'i ücret karşılığı çalışmakta, 17 kişi ise niversite öğrencisidir. 26-40 yaş arasında ise 1 kişi işsiz, 24 kişi çeşitli mesleklerde ücret karşılığı çalışmaktadır. Örnekleme, sınıfsal olarak, alt, orta-alt ve orta sınıftan bireyleri içermektedir. Örnekleme kapsamında cinsel yönelim ve etnik kimlik sorularına yer verilmemiştir. rneklemedekilerin %66'sı (33/50) İzmire'de doğup büyümekle beraber örneklemin tamamında İzmire'de ikamet yıl ortalaması 20.84 yıl olmuştur.

Bu çalışmada, likert puanlamasına dayalı cevaplarıyla beraber bu kişilere sorulan nitel açıklama, anlam kurma ve deneyime odaklı anlatılarına tematik analiz uygulanmıştır. Bu amaçla bireylerden ölçek maddelerine verdikleri cevabı açıklamaları, buna dayalı nasıl deneyimleri olduğunu aktarmaları, örnek vermeleri ve isterlerse ek açıklama yapmaları istenmiştir. Ölçek maddelerine bağlı yapılandırılmış ve derinlemesine görüşmelerin açığa çıkardığı bu anlatılar, tekrarlanan ifadeler ve alanyazınla bağlantılı bir şekilde değerlendirilerek kodlar oluşturulup temaların belirlenmesiyle analiz edilmiştir (Braun ve Clarke, 2006, s. 79). Bu bakımdan bu çalışma, ölçek maddelerinin likert analizlerini sunmakla birlikte, temel analiz, görüşülenlerin anlatılarına dayalı nitel yaklaşımla tematik bir

biçimde tasarlanmıştır. Görüşülenlerin bilgileri şu şekilde sunulmuştur: Yaşı, Eğitim durumu (Ortaokul Mezunu-OM, Lise Mezunu-LM, Üniversite Öğrencisi-ÜÖ, Üniversite Mezunu-ÜM), Medeni durumu (Evlili-E, Bekar-B), Çalışma durumu, İlgili Maddeye dair likert puanlaması (M5LP:1-5-M24LP:1-5). Örneğin: K75, 25, ÜM, B, M24LP:3.

Kişi numarası	Yaşı	Eğitim durumu	Medeni durumu	Çalışma durumu	İlgili Maddeye dair likert puanlaması
K75	25	ÜM(Üniversite Mezunu)	B (Bekar)	Mühendis	M24LP:3

BULGULAR

Aşağıda önce ölçekteki 24. madde olan “Duygusal konulardan konuşma”ya dair anlatılar, duyguların ifadesi, insani gereklilik olarak duyguların konumlandırılışı, duygusalığa olan vurgu ve ifade zorlukları ana temaları üzerinden değerlendirilmektedir. Sonrasında ölçekte 5. madde olarak yer alan “Toplumda var olan ‘Erkekler ağlamaz’ düşüncesi” üzerine açıklama ve deneyimlerin analizi sunulmaktadır. Bu analizde de kalıp yargıların etkileri çerçevesinde ağlamamayı öğrenme, sert ifadeye tehdit olarak ve zayıf algılanma tedirginliği duyarak ağlamayı konumlandırma, erkekliğin sorgulandığı kadınsılaştırılma ve eşcinselleştirilme deneyimleri ve kalıp yargının yarattığı gerginlik temaları rehber olmaktadır.

Duygusal Konulardan Konuşma

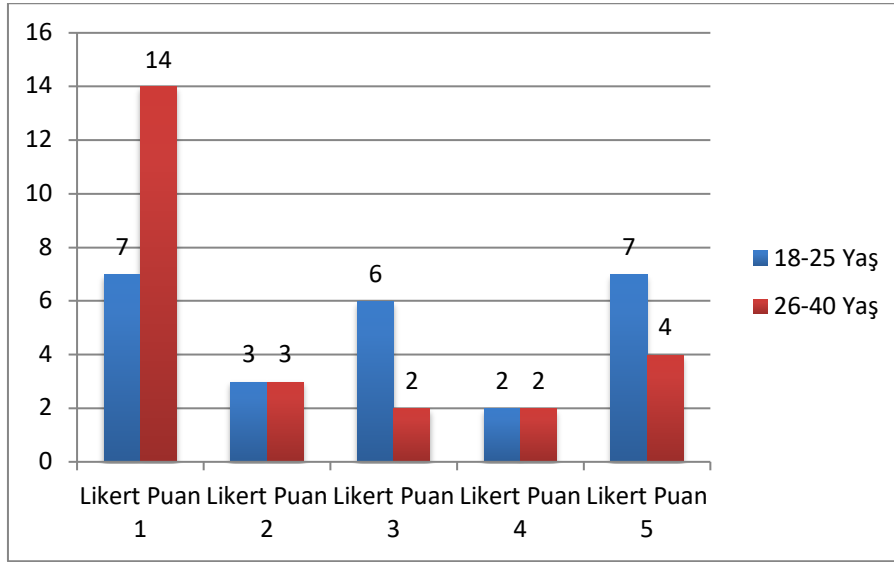
Duygusal konulardan konuşma üzerine olan ölçek maddesi 18-25 ve 26-40 yaş aralıklarına paralel belirlenmiş kuşakların stres düzeylerinde farklı sonuçlar vermiştir. Örneklemdaki 18-25 yaş arası 25 erkek katılımcı, bu maddeyi 1.59 standart sapma ile aritmetik ortalaması 2.96 stres etkisi üzerinden değerlendirmiştir. Likert puanlamasına göre 26-40 yaş aralığındaki 25 kişi ise bu maddeyi standart sapma 1.57 ile aritmetik ortalaması 2.16 likert puanlaması ile stres belirtmiştir. Bu yaş arasındakilerden 18-25 yaş arasındakilere göre 2 kat daha fazla kişi (14'e 7) duygusal konuşmanın stres yaratmadığını belirtmiştir. Paralel bir şekilde 18-25 yaş arasındakilerden 15 kişi (%60) duygularını ifade etmeyi stres verici bir faktör olarak puanlarken (Likert puanı 3 ve yukarısı), 26-40 yaş aralığında 8 kişi (%32) bu yönde puanlama yapmıştır.

Tablo 1: Yaşa Göre 24. Madde Likert Puanlaması

18-25 Yaş	%	26-40 Yaş	%

Likert Puan 1	7	28	14	56
Likert Puan 2	3	12	3	12
Likert Puan 3	6	24	2	8
Likert Puan 4	2	8	2	8
Likert Puan 5	7	28	4	16
Toplam	25	100	25	100
Likert Ortalaması	2.96		2.16	
Standart Sapma	1.59		1.57	

Şekil 1: Yaşa Göre 24. Madde Likert Puanlaması Dağılımı

Görüşülenlerin açıklama ve deneyim paylaşımına dayalı nitel tematik analizinde ise farklı temalar da ortaya çıkmıştır. Katılımcılar açıklamalarını sunarken açık olarak duyguları üzerine konuşabildiklerini söyleyenler, bunun insani bir gereklilik ve ihtiyaç olduğunu belirtenler, duygusallığını vurgulayanlar ve ifade etme zorluğu çektiklerini ortaya koyanlar olmuştur. Yaş grupları arasında en anlamlı fark daha genç olan 18-25 yaş arası grupta ifade etme zorluğunun daha fazla belirtilmiş olmasıdır. Bu gruptaki katılımcıların yarıya yakını (12 kişi, %48) ifade etme zorluğunun altını çizerken daha büyük yaşta 26-40 yaş arası grupta bu sayı grubun %20'sinde (5 kişi) kalmıştır. Duygusallığını vurgulayanlara

bakıldığında da daha büyük yaştaki grupta daha fazla kişi ifadesine rastlanmaktadır (1 kişiye karşın 4 kişi). Duygusallığını vurgulayanlar olumlu ve olumsuz anlamlandırmalarıyla da farklılaşmıştır. Bu farklılık da göz önüne alındığında 18-25 yaş arasında olumlu anlamlandırmaya rastlanmazken 26-40 yaş grubunda 2 kişi olumlu anlamlandırmada bulunmuştur.

Tablo 2: Temalara Bağlı Dağılım

Temalar	18-25 Yaş	%	26-40 Yaş	%	Toplam	Toplam Örneklem Frekansı
İfade Edebilme	9	36	10	40	19	38
İnsani Gereklilik/İhtiyaç	2	8	3	12	5	10
Duygusallığı Vurgulama	1	4	4	16	5	10
İfade Etme Zorluğu	12	48	5	20	17	34
Belirsiz	1	4	3	12	4	8
Toplam	25	100	25	100	50	100

Belirtilen temalara ve bağlantılı alt temalara uygun olarak görüşülenlerin anlatı örnekleriyle tematik analizi aşağıda 4 tablo üzerinden sunulmaktadır (Tablo 3, 4, 5, 6). Bununla beraber, temaların farklı yansımalarını sunan anlatılar da birebir örnek verilerek sunulmaktadır.

Tablo 3: Rahat Duygu İfadesi Teması

Kişi Sayısı (18-25 Yaş)	Kişi Sayısı (26-40 Yaş)	Anlatı Örneği
9	10	“Yani annem olsun, arkadaşlarım olsun rahatça konuşuyorum strese sokmaz pek” (K31,19, LM, B, İşsiz, M24LP:1).
		“İstedğim her duyguyu rahatlıkla konuşabiliyorum” (K82, 29, LM,

Duygularını rahat ifade edebildiğini belirten kişiler arasında farklı likert puanlamalarına rağmen duygu ifadesinde rahatlıklarını ortaya koyanlar olmuştur. 18-25 yaş arası 5 kişi 1 likert puanlaması, 3 kişi 3 likert puanlaması, 1 kişi 5 likert puanlaması veren 9 kişinin anlatıları bu tema altında değerlendirilmiştir. 26-40 yaş arası ise 9 kişi 1 likert puanlaması, 1 kişi 3 likert puanlaması ile toplam 10 kişinin anlatısı bu tema içinde yer almıştır. Tablodaki anlatılarda görüldüğü gibi hem aile hem arkadaşlarla rahat duygu paylaşımında bulunabilenler olmaktadır. Duygusal konularda konuşmanın kendisi için yarattığı stresi 1 olarak en düşük seviyede ifade eden ve duyguları üzerine konuşmanın kolaylığını vurgulayan K43'ün anlatısında ailesinin baskı kurmamasının etkileri açığa çıkmaktadır:

“Benim için stres verici değil. Kolaylıkla duygularını ifade edebilen biriyim. Gerek ailemin gerekse arkadaşlarımın, sevgilimin yanında. Her zaman duygularım konusunda da kararlarım konusunda da beni yargılamayan yanımda olan insanlar var çevremde. Ailem duygularımı bastırmam gerektiğiyle alakalı hiçbir baskıda bulunmadı. Bunun etkisiyle beraber de çok rahatlıkla duygusal konularda içimden geldiği gibi olabiliyorum. Şanslıyım” (K43, 21, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:1).

Rahatlıkla konuşabildiğini ifade eden başka bir katılımcı yine de bu maddeyi en üst seviye stres düzeyiyle ifade etmekte ve duyguları ile ilgili konuşabilmede aile ve ilişki biçimlerinin etkisini açığa çıkarmaktadır:

“Hem yetiştirilme tarzı hem de bağlanma şekliyle alakalı. Kendimi çok yakın hissettiğim kişilerin yanında rahatlıkla açarım” (K12, 22, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:5).

Bu tema altında konumlandırılan kimselerden rahat ifadelerini belirtmelerine karşın duydukları bir takım rahatsızlıkları aktaranlar da olmuştur. Yine konuşma rahatlığını belirten K96 ise ailesi ile görüş farklılıklarından dolayı duygularını paylaşma rahatlığı duymadığını ancak arkadaşlarıyla konuşabildiğini paylaşmıştır:

“Rahatça konuşabilirim arkadaşlarımla. (...) Ailemin düşünce yapısıyla benim düşünce yapım uyuşmadığı için onlara duygularımı ifade etmeyi tercih etmiyorum. Ataerkil, dindar ve muhafazakar bir ailem var” (K96, 24, ÜM, B, Oyuncu, M24LP:1).

Akranlarla olumlu ya da olumsuz duygu paylaşımı duygu ifadesinde rahatlığı ve stres düzeyini etkileyebilmektedir. Örneğin, K 45 (21, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:3) duygusal ifadede rahat hissetse dahi erkek arkadaşlarıyla duygu paylaşımında yaşadığı zorluğu dile getirmiştir:

“Bir keresinde evde tartışma olmuştu ve annem sinir krizi geçirmişti. Onu ilk defa öyle görmek beni çok derinden etkilemişti. Yakın bir erkek arkadaşımın oturduğumda da bu üzüntümü paylaşmak, duygusallığımı paylaşmak istemişim. Anlattığımda ise hiç ciddi bir karşılık alamadım. Ben duygusal konularda konuşabiliyorum sanırım ama karşımdaki erkek arkadaşlarım konuşmayı bilmiyor. Ciddiye alınmamak da bir daha duygusal konularda konuşmayı güçleştiriyor.”

Bununla beraber, duygu ifadesinde rahat olduğunu belirtmesine karşın erkekliğe dair kalıp yargılardan duyduğu rahatsızlığı açığa çıkaran K75 de erkeklerin duygu ifadesine dair toplumdaki algının yarattığı stresi vurgulamaktadır:

“Bu konunun stres yaratan kısmı ise erkekler duygularını dile getiremez algısı bana göre veya getirmekte zorluk çeker düşüncesi. Kendim adına konuşacak isem gayet de rahat bir şekilde duygusal konularda da konuşabilirim ve duygularımı da dile getirebilirim” (K75, 25, ÜM, B, Mühendis, M24LP:3).

Öne çıkan başka bir tema ise insani gereklilik ve ihtiyaç olarak duyguların algılanması ve dışa vurulmasıdır. Bu temayı belirten toplam 5 kişi olmuştur. Bu tema içerisinde insan olma gerekliliği olarak duyguların varlığını belirten toplam 3 kişi olmuştur (18-25 yaş arası 1 kişi-LP1, 26-40 yaş arası 2 kişi, LP1 ve LP2). Bu tema altında değerlendirilen 2 kişi de (18-25 yaş arası 1 kişi-LP2, 26-40 yaş arası 1 kişi, LP1) duyguları ifade etmenin ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 4: İnsani Gereklilik ve İhtiyaç olarak Duygu İfadesi Teması

Kodlar	Kişi Sayısı (18-25 Yaş)	Kişi Sayısı (26-40 Yaş)	Anlatı Örneği
İnsani Gereklilik	1	2	“Ben bir insanım ve benim de duygularım var” (K94, 23, LM, B, Öğrenci, M24LP:1). “Duyguları ifade etmek hiçbir zaman stres yaratmaz. Çünkü insan duygusal bir varlıktır ve duygularını gizlemek asıl stres nedenidir benim görüş açımına göre” (K97, 30, ÜM, B, Satış uzmanı M24LP:1).
İhtiyaç	1	1	“Ben bunun bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum” (K3, 22, ÜM, B, Öğrenci, M24LP:2). “Herkesin yapması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum. Kendi içine atıp psikolojik olarak zarar görmektense dışa vurarak bu durum engellenebilir” (K79, 27, LM, B, İşsiz, M24LP:1).

Duygusallığı vurgulayanlar ise yoğunlukla daha büyük yaş grubunda çıkmıştır. 18-25 yaş arasında sadece 1 kişi yüksek stres değeri (LP5) belirterek ve olumsuz anlamlandırma ile duygusallığını vurgularken 26-40 yaş arasında 2 kişi (LP1) olumlu anlamlandırmayla 2 kişi (LP2, LP5) ise olumsuz anlamlandırmayla

duygusallığını vurgulamıştır. Olumlu anlamlandırma yapanların anlatılarında duygusallıklarına dair olumlu bir yaklaşım görülürken, olumsuz anlamlandırmada bireylerin duyguları tanıyıp kabul ederken bundan duyulan stres dikkat çekmektedir.

Tablo 5: Duygusallığını Vurgulama Teması

Kodlar	Kişi Sayısı (18-25 Yaş)	Kişi Sayısı (26-40 Yaş)	Anlatı Örneği
Olumlu Anlamlandırma	0	2	“Ya zaten duygusal bir aileyiz kimsenin kimseden çekincesi olmuyor. İkili ilişkilerimde de sakladığım çekindiğim bir şey olmuyor” (K28, 32, LM, B, Dükkan Sahibi, M24LP:1).
Olumsuz Anlamlandırma	1	2	“Duygusal bir insanım ama bunu dile getirmeyi pek sevmiyorum dile getirdiğimde de stres hissediyorum” (K49, 22, ÜM, B, Makine Teknisyeni, M24LP:5). “Duygusal konulardan konuşma” benim için yüksek derecede stres vericidir çünkü bu benim hassas kişilik yapımla alakalı bu nedenle çok stres veriyor” (K27, 32, ÜM, B, Memur, M24LP:3).

Belirtildiği gibi daha genç yaşta olan grupta daha sık ifade bulan duygu ifadesi zorluğu teması çoğunlukla yüksek stres belirten likert puanlamasıyla değerlendirilirken nitel analizde düşük likert puanlı (Likert puanı 2 olan 4 kişi) bireylerin de yerleştiği tema içi kodlarda analiz edilmiştir. Bu alt temalar, iletişimsel zorluk, sert ifadeye tehdit oluşturma, zayıf algılanma tedirginliği ve duygusallığa tepki olarak belirlenmiştir.

Tablo 6: Duygu İfadesi Zorluğu Teması

Kodlar	Kişi Sayısı (18-25 Yaş)	Kişi Sayısı (26-40 Yaş)	Anlatı Örneği
İletişimsel Zorluk	7	1	“Hayatımda genellikle duygularımı zor ifade ettiğim için duygusal konular beni her zaman germiştir”(K37, 21, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:2).

			“Kendimi çok ifade edemem o konularda” (K26, 31, OM, E, Marangoz, M24LP:5).
Sert İfadeye Tehdit	3	2	“Sert olduğum ve o şekilde de gözüktüğüm için duygulardan konuşmak gardımı indirmeme neden oluyor” (K7, 18, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:4). “Ben çok sevmem duygularımı açığa vurmamı. Mizaç olarak sert görünüyorum ve kötü hissetsem de bundan konuşmayı sevmiyorum” (K86, 37, LM, E, Esnaf, M24LP:4).
Zayıf Algılanma Tedirginliği	1	2	“Zayıf hissettiriyor. Bir psikoloji öğrencisi olarak evet insanların duygularını açması gerektiğini öğrendik iyi geldiğini biliyoruz ama gel gör ki ben de kötü hissediyorum” (K50, 22, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:5). “Eşime bile bir şey anlatacakken çok kez düşünürüm. Rahat anlatamam. O da üzüldüğümü anladığında anlatmam konusunda baskı yapar. Ama güçsüz görünmekten korkarım. Ailemde de bu konularda benimle konuşmak isteyen olmadı. Hep dertlerimi kendi başıma atlattım çalışırım” (K25, 29, ÜM, E, Mühendis, M24LP:5).
Duygusalığa Nefret/Tiksinme Tepkisi	1	0	“Duygusalıktan nefret ediyorum. Ağlayan bir insan gördüğümde sinirleniyorum. (...) Duygusal şeyler konuşmaktan rahatsız oluyorum ve ne konuşacağımı da bilmiyorum” (K54, 22, ÜÖ, B, Öğrenci, M24LP:5).

18-25 yaş aralığında 7 kişi (2 kişi LP 2, 1 kişi LP 3, 1 kişi LP 4, 3 kişi LP 5); 26-40 yaş aralığında 1 kişi (1 kişi LP 5) iletişimsel zorluk belirtmiştir. Erkekliğe atfedilen sert ifadeye tehdit oluşturmasından dolayı duygu ifadesinden kaçınanlar ise 18-25 yaş aralığında 3 (2 kişi LP 3, 1 kişi LP 4) 26-40 yaş aralığında 2 kişi (LP4, LP4) olmuştur. Duyguları göstermenin zayıf algılanma ile ilişkilendirildiğini ve bundan duydukları tedirginliği açığa vuran 18-25 yaş aralığında 1 kişi (LP 5) 26-40 yaş aralığında 2 kişi (LP2, LP5) olmuştur. Bunlardan daha genç olan kişinin anlatısında aldığı eğitime rağmen cinsiyet kalıp yargılarının etkisini aşamamasını ifade edişi görülmektedir. Daha büyük yaştaki gruptan olan kişinin anlatısı ise aile içi toplumsallaşma biçimlerine bağlı duygu ifade edememe ve duygular üzerinden kurulan güç ilişkilerine dair ipuçları sunmaktadır.

Özetle, duygu ifadesiyle ilişkilerinde iki yaş aralığından da rahat ifade, insani gereklilik ve ihtiyaç olarak duyguları ele alanlar olduğu kadar duygu ifadesi ve erkeklik arasındaki baskı ve kontrole dayalı ilişkiden dem vuranlar da bulunmaktadır. Bu anlamda, iletişimde zorlanma, sert görünme kaygısı ve zayıf algılanma tedirginliği göze çarpmaktadır. Bununla beraber, duygusallığa karşı tiksinti ve/ve ya nefret ifadelerine dahi dönüşebilen bir mesafe görünür olabilmektedir. Duygusallıkla olumsuz ilişkilene, 18-25 yaş arası erkeklerde 26-40 yaş arasındakilere göre daha fazla görülmüştür.

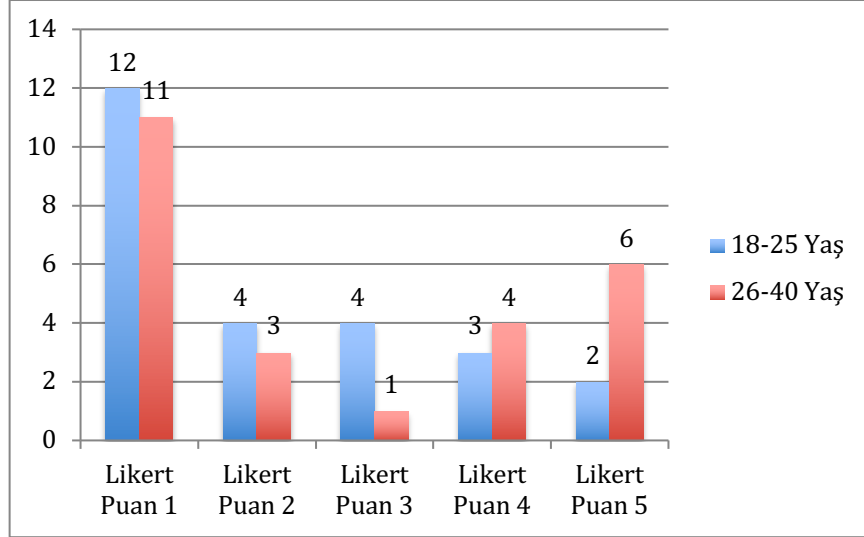
“Erkekler Ağlamaz” Kalıp yargısını Değerlendirme

“Erkekler ağlamaz” kalıp yargısına bağlı stres puanlamalarında 26-40 yaş arası katılımcılar 18-25 yaş katılımcılara göre daha fazla stres belirtmişlerdir. Ortalama stres ve üstü 18-25 yaş arası 9 kişi tarafından belirtilmişken (4 kişi LP3, 3 kişi LP4, 2 kişi LP5) 26-40 yaş arasında daha fazla stres belirten 11 kişiye çıkmıştır (1 kişi LP3, 4 kişi LP4, 6 kişi LP5). Sadece ortalamanın üstü stres puanlaması değerlendirildiğinde 26-40 yaş aralığındaki katılımcılar 2 kat daha fazla (10-5) stres puanlamasında bulunmuşlardır.

Tablo 7: Yaşa Göre 5. Madde Likert Puanlaması

	18-25 Yaş	%	26-40 Yaş	%
Likert Puan 1	12	48	11	44
Likert Puan 2	4	16	3	12
Likert Puan 3	4	16	1	4
Likert Puan 4	3	12	4	16
Likert Puan 5	2	8	6	24
Toplam	25	100	25	100
Likert Ortalaması	2.16		2.64	
Standart Sapma	1.37		1.72	

Şekil 2: Yaşa Göre 5. Madde Likert Puanlaması Dağılımı

18-25 yaş arası 11 kişi ve 26-40 yaş arası 12 kişi erkeklerin ağlamaması beklentisinin etkilerini pek hissetmediklerine dair açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu kişilerden 18-25 yaş aralığındaki 4 kişi (LP1) umursamadığını belirtmiş, 2 kişi insani gereklilik (1 kişi LP1, 1 kişi LP3) olarak ağlama ihtiyacı üzerinde durmuş, 3 kişi (1 kişi LP2, 2 kişi LP3) saçma bulduğunu, 2 kişi de (1 kişi LP2, 1 kişi LP4) bu algının kırılmaya başladığına dayalı bir değişim olduğunu ortaya koymuştur. 26-40 yaş arasındaki 9 kişi (5 kişi LP1, 2 kişi LP2, 2 kişi LP5) insani gereklilik olarak ağlama ihtiyacını vurgularken 2 kişi (LP1) kalıp yargısını umursamadıklarını, 1 kişi de (LP1) bu kalıp yargıyla karşılaşmadığını belirtmiştir. Bunlar arasında kalıp yargıyı saçma bulduklarını ve bu algının değiştiğini belirtenler olmuştur. 26-40 yaş grubundan 1 kişinin cevabı ise belirsizdir. Bu madde ile ilgili açıklama ve deneyimlere dayalı nitel tematik analizine bakıldığında ise her iki grupta da katılımcıların büyük çoğunluğu (18-25 yaş aralığında 14 kişi, 26-40 yaş aralığında 12 kişi) bu maddeye bağlı baskı, gerginlik ve bir şekilde etki hissettiklerini ortaya koymuştur. Her iki yaş aralığında 1'er kişi ise yargıyı desteklediğine dair anlatılarını paylaşmıştır. Açıklamalarında ağlama ile ilgili kalıp yargının etkisi görülenlerin anlatılarına belirlenen kodlar ağlama isteği duymama, sert ifadeye tehdit ve güçsüz hissetme, kadınsılaştırılma, eşcinselleştirilme, gizleme ihtiyacı duyma, yargıyı içselleştirerek ağlamamayı öğrenme, yargıyı savunma ve ağlamasına rağmen kalıp yargıdan gerilme olarak belirlenmiştir.

Tablo 8: “Erkekler Ağlamaz” Kalıp yargısının Etkileri

Kodlar	Kişi Sayısı (18-25)	Kişi Sayısı (26-40)	Anlatı Örneği

	Yaş)	Yaş)	
Ağlama İsteği Duymama ve Ağlamamayı Öğrenme	3	3	<p>“Zamanla alışıp ağlamamayı öğreniyorsun. Çok stres verici değil; zaten kolay ağlayabilen birisi değilim” (K13, 22, ÜM, B, Garson, M5LP:3).</p> <p>“Çok ağlayan biri değilim; daha mantıksal biri olduğumu düşünüyorum” (K26, 31, OM, E, Marangoz, M5LP:2).</p>
Sert İfadeye Tehdit ve Güçsüz Hissetme	2	2	<p>“Yapım sert olduğundan dolayı bazen duygusallaştığımda zorlanıyorum” (K7, 18, ÜÖ, B, Öğrenci, M5LP:5).</p> <p>“Yine toplumun oluşturduğu kalıplardan biridir. Yeri geldiğinde erkek kadından daha duygusal ve ağlamaklı olabiliyor ben de öyle hisseden insanlardan biriyim. Bu durumun yaşanması durumunda zayıf gözüyle bakılması hoş değil” (K91, 37, ÜM, B, Emlakçı, M5LP:5).</p>
Kadımsılaştırılma	2	3	<p>“Çocukken parkta futbol oynarken yere düşmüştüm ve arkadaşlarımda benimle karı gibi ağlama diye dalga geçmişti. Bu olaydan çok etkilenmişim” (K10, 20, LM, B, Garson, M5LP:5).</p> <p>“Toplumda var olan ‘Erkekler ağlamaz’ düşüncesi” benim için çok stres vericidir çünkü hassas biriyim ve bu benim için baskı yaratıcı bir şey. Bu konuda zorbalıklara da çokça maruz kaldım. ‘Kadın gibi ağlama’ sözlerini daha önceden duydum. Halbuki bunun cinsiyeti yoktur” (K22, 26, LM, B, Fotoğrafçı, M5LP:5).</p>
Eşcinselleştirilme	1	0	<p>“Yozgat’taki arkadaşlarım ağladığımı gördükleri zaman teselli etmek yerine 'gay misin sen' gibi şeyler söylüyor. Bu yüzden çok rahatsız hissediyorum”(K54, 22, ÜÖ, B, Öğrenci, M5LP:4).</p>
Gizleme ihtiyacı duyma	3	2	<p>“Ağlarım ama görmelerini istemem açıkçası” (K50, 22, ÜÖ, B, Öğrenci, M5LP:2).</p> <p>“Aile büyüklerinin yanında ağlamamak için kendimi tutmak zorundayımdır” (K2, 30, LM, E, Esnaf, M5LP:5).</p>
Yargıyı savunma	1	1	<p>“Ağlamak erkeklere yakışmaz. Aynı düşüncedeyim” (K36, 20, LM, B, Emlakçı, M5LP:3).</p>

			“Bir noktada erkek olarak ben de ağlamanın doğru olduğunu düşünmüyorum. Belki de bu şekilde yetiştirildiğim için şu an bana bu durum tuhaf geliyor. Ama bazen ağlamak istediğimde kendimi tutmak zorunda kalmak büyük stres yaratıyor bende” (K83, 30, LM, E, Turizmci, M5LP:4).
Ağlamasına rağmen kalıp yargıdan gerilme	3	2	“Ben ağlıyorum açıkçası ve erkeklerin duygusuzmuş gibi algılanması beni geriyor” (K12, 22, ÜÖ, B, Öğrenci, M5LP:1). “Ağlarım ama yerine göre de çekinebileceğim bir durum”(K25, 29, ÜM, E, Mühendis, M5LP:1).

18-25 yaş arası 3 kişi (LP1, LP3, LP4), 26-40 yaş arası 3 kişi (LP1, LP2, LP 3) ağlamamayı öğrendiklerini ve/ ve ya ağlama isteği duymadıklarını ifade etmiştir. Sert İfadeye Tehdit Oluşturma/Güçsüz Hissetme alt teması altında 18-25 yaş arası 2 (LP 4, LP5) 26-40 yaş arası 2 kişi (LP 5); kadınsılaştırılma alt temasında 18-25 yaş arası 2 kişi(LP5) 26-40 yaş arası 3 kişi(LP1,LP 4, LP 5), eşcinselleştirilme alt temasında 18-25 yaş arası sadece 1 kişi (LP4) bulunmaktadır. Ağlamasına rağmen klişeden gerilme beyan eden ise 18-25 yaş arası 3 kişi (LP 1, LP2, LP3) 26-40 yaş arası 2 kişi (LP1, LP 5); klişeden çekinerek gizleme ihtiyacı duyan 18-25 yaş arası 3 kişi (LP 2, LP3, LP5) 26-40 yaş arası 2 kişi (LP4, LP 5) ve yargıyı savunanlar 18-25 yaş arası 1 kişi (LP5) 26-40 yaş arası 1 kişi (LP4) olarak değerlendirilmiştir.

Kadınsılaştırılmadan bahseden ve tabloda anlatısı görülen K10 alay edilmenin kendi çekincesi üzerindeki etkisini şu şekilde açığa çıkarmaktadır: “Çocukluğumdan beri toplum içinde ağlamaktan çekinirim. Kendi başımayken bile bu durumu düşünüyorum.” Kalıpları umursamamasını belirtmesine rağmen alay edilmekten bahseden K37 (21, ÜÖ, B, Öğrenci, M5LP:5) ise, “Bu maddeye verebileceğim tek örnek erkek arkadaşlarımdan duygusal bir olaya verdiği tepki sonucunda arkadaş ortamında bunun alay konusu olması” şeklinde alay edilme deneyimini paylaşmıştır.

Açıklama ve deneyimlerini sunarken kadınsılaştırılmadan bahsetmemelerine karşın kadınlarla kıyaslayarak erkekliklerini ağlama üzerinden tesis eden katılımcılar da olmuştur.

“Her yerde ağlamak erkek için cıvık kaçıyor tabi biraz. Biz kadınlara nazaran daha soğuk ve duygusal dengemizi daha çok koruyabiliyoruz” (K78, 26, ÜM, B, E-ticaret yetkilisi, M5LP:1).

K 28 de kadınlarla kendini kıyaslarken toplumsal beklentilerle makbul erkekliğin tanımlanmasına dikkat çekmektedir:

“Çünkü gayet ağlayabiliriz. Biz de en az kadınlar kadar duygusal insanlarız ama toplum güçlü ve sert erkekleri seviyor. Ne yapalım?” (K28, 32, LM, B, Dükkan sahibi, M5LP:1).

Bununla beraber, duygu ifadesinde görüldüğü gibi aileye bağlı duygu ifadesi denetimi de anlatılarda görünür olabilmektedir:

“Öyle büyüdüğüm için ağlamak da bizim ailede garip karşılanırdı ben hiç babamı ağlarken görmemiştim. Ama babamın cenazesinde ağladım hem de çok çevremdekiler bu sefer de ‘güçlü durman gerekiyor’ ‘senin ailene sahip çıkman lazım’ dediler” (K86, 37, LM, E, Esnaf, M5LP:3).

“Ailemdeki büyükler çoğunlukla hep güçlü görünmeye, sert görünmeye, üzücü bir olay karşısında bile ağlamamaya direniyorlar” (K43, 21, LM, B, Öğrenci, M5LP:3).

“Çocukken bir keresinde düşmüştüm ve canım çok acımıştı. Anneannem erkek adam ağlar mı ağlama bakayım falan demişti. Şuanda toplum içinde ağlamaktan hoşlanmam” (K53, 22, LM, B, İşsiz, M5LP:1).

Özetle, erkekler ağlamaz kalıp yargısının etkileri ağlamamanın içselleştirilip öğrenilmesi, ağlamanın sert tavra tehdit olarak görülmesi ve zayıf algılanma tedirginliği ile beraber düşünülmesi, erkeklik sorgulamasına maruz kalma, alay edilme, dışlanma pratiklerini de içeren kadınsılaştırılma ve eşcinselleştirilme kodlar çerçevesinde dışa vurulmuştur. Bunun yanı sıra kalıp yargının, yargıya katılma, duygusallıktan tikslenme ve nefret etme, ağlamanın gizlenmesi gereken bir ifade olduğunu hissetme ve ağlama ifadesinde çekinme ve gerilme gibi tepkileri de pekiştirdiğini görmekteyiz. Ağlama ifadesinde toplumdaki genel kalıp yargının etkilerinin, yakın çevre ile etkileşim, aile içi yetiştirilme ve kontrol biçimlerinin ve diğer erkeklerle beraber akranların tepkileri ile biçimlendiğini de söylemek mümkün olmaktadır.

TARTIŞMA

Kadınların erkeklerden daha duygusal olduğu cinsiyet kalıp yargısı, kadınların daha sık ve yoğun duygular yaşadıkları inancına karşıt olarak erkeklerin duygularını ifade etmeyen ve daha az yoğunlukta duygu deneyimine sahip oldukları inancına bağlanmaktadır (Kelly & Hutson-Comeaux, 1999, p. 107). Copenhaver, Lash ve Eisler (2000, p. 406) erkeklerin kendilerini duygusal olarak dışavurumsal bulmalarının en önemli cinsiyet rolü stres üretici durumdan biri olduğunun altını çizmektedir. Randell vd. (2016), erkeklerin duyguları ve erkekliklerini yönetme biçimlerinin iyi oluşlarını etkilediğini vurgulamaktadır. De Boise ve Hearn (2017, p. 791) de erkeklerin duygularını anlamamanın ve erkeklerin duyguları anlamasının cinsiyet eşitliği için ve erkeklerin iyi oluşları için can alıcı olduğunu belirtmektedir. Bu anlayışta, sadece erkeklerin duygularının olduğunu belirtmek değil duyguların nasıl anlamlandırıldığı ve hangi amaçlara

doğrultulduğu, erkeklerin ayrıcalıklarına meydan okuyup okumadıkları da önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, duygu ifadesi ve ağlamanın örneklemedeki erkekler üzerinde stres yarattığını ortaya koymakla beraber bunun nicelleştirildiği genel likert ortalaması 3'ün (orta-nötr) altında kalmıştır. Buna rağmen, anlatıların nitel analizleri bu alandaki toplumsal baskının, toplumsallaşma biçimlerinin, güçlü görünme isteği ve zayıf görünmekten kaçınmaya bağlı kurulan erkekliğin ve buna tezat olarak konumlandırılan kadınlığın izlerini ortaya çıkarmaktadır. İki kuşakta da duygusal ifadenin erkeklik tesisiyle ilişkilendirilmesinin sorgulandığı anlatılarla beraber duygu ifadesinde baskı ve kontrol deneyimi aktarımları yer almıştır. Baskı ve kontrolün, orta yaşa daha yakın olan ve çalışma hayatına girmiş olan kuşakta daha az stres yarattığı ortaya konmuştur.

Cinsiyet kalıp yargılarının yaygınlığı çoğu araştırmada kullanılan öz raporlama tekniğini de sorunsallaştırmaktadır. Kadınların erkeklere göre daha duygusal olduğu, duygu düzenleme yeteneklerinin ve yoğunluklarının fazla olduğu görüşleri öz raporlamaya dayalı olarak iddia edilmektedir. La France ve Banaji (1992) öz raporlamanın dolaylı ya da dolaysız, kamusal ya da özel, kişiler arası ya da kişinin kendi içinde, küresel ya da yerel olması gibi faktörlerin bulguları değiştireceğini tartışmaktadır. Öyle ki görüşülen kadınlar ve erkekler cinsiyet kalıp yargılarına ve toplum beklentilerine bağlı cevaplar verebilmektedir. Bu çalışmanın örnekleminde de likert puanlamasında yüksek stres belirtmemesine rağmen kendi deneyiminden bahsederken toplumsal baskı, çekinme ve stresi açığa çıkaran anlatıların analizi toplumsal kalıp yargıların etkisinden muaf olmayan öz raporlama içerisinden anlam bulabilmektedir. Bu açıdan, bu araştırmanın nitel analizinin likert puanlamasıyla tam olarak görülemeyecek toplumsal etkileri açığa çıkarttığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bulgularının tematik analizi, geleneksel erkeklik tesisiyle farklı ilişkilerin kurulabildiğini ortaya koymaktadır. Bazı erkekler, duygusallık ve ağlamakla ilgili kalıp yargıları sorgularken, bazıları bu sorgulamaya rağmen toplumsal dışlanma ve/ve ya aşağılanmadan kaçınarak duygu ifadelerini kontrol etmektedir. Bazıları sert görünme ve zayıf algılanmaktan kaçınma adına stratejik olarak duygu ifadesini kontrol ederken bazıları kalıp yargıyı içselleştirmenin duygu ve ifadelerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Connell (2005, p. 24) cinsiyet ilişkilerinin toplumsal fark ve eşitsizliklerle biraradlığında erkeklik tesisinin farklı hayatlarda farklı deneyimleri olabileceğini belirtmektedir. Ergenlik döneminde eski erkeklik biçimleri uyumlaştırılıp sahiplenilebilirken tezatlıklar, uzaklaşmalar, pazarlıklar da kurulabilmekte ve nihayetinde yeni erkeklik biçimleri ortaya konulabilmektedir. Bu bakımdan Connell, ergenliğin erkeklikte bir geçiş olduğunu vurgulamaktadır (2005, p. 24). Matud vd. (2020) de 18-25 yaş aralığının daha fazla konumlandığı 'beliren yetişkinlik dönemi'nde dönüşen toplumsal rollere bağlı olarak yüksek stres oranlarından bahsetmektedir. Bu çalışmanın bulgularındaki 18-25 yaş aralığında daha fazla stres ve duygu ifade zorluğu deneyimi bu geçiş

sürecinin etkilerine bağlı değerlendirilebilir. Daha genç yaş grubu, özellikle tematik analizlerinde geleneksel erkeklik kalıp yargısının etkilerine dair daha fazla ifade sunmuştur. Randell vd. (2016) de cinsiyet eşitliği hassasiyeti vurgulanan toplumlardan biri olan İsveç'te 16-17 yaşlarındaki ergen oğlanlarla yaptıkları çalışmalarında duygu yönetiminin farklı erkeklik biçimleri içerisinde anlam bulduğunu ortaya koymaktadır. Geleneksel cinsiyet normlarını kabul eden ve etmeyen erkeklik biçimleri olarak yaptıkları ayırımıda ergen oğlanların duygu ifadelerinin bağlamsal, ilişkisel ve kişisel değerlere bağlı olarak değişebildiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmanın örnekleminde de bağlanma ve ilişkilere bağlı duygu ifadesi farklılaşması örnekleri görülmüştür. Örneğin, K96 (24, ÜM, B, M24LP:1) ailesiyle değil ama arkadaşlarıyla rahat duygu ifadesini vurgulamaktadır.

Oransky ve Marecek (2009) ise kuzeydoğu Amerika'da 15-16 yaşlarındaki banliyöde yaşayan nispeten ayrıcalıklı orta sınıf ve beyaz 23 ergen oğlanla yaptıkları çalışmalarında duygu ifade kurallarının ve pratiklerinin genç beyaz erkekler için önemini altını çizmekte akranların duygu denetimindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Oğlanların diğer oğlanlara duygusal ve fiziksel acılarını göstermekten kaçındıkları; aksi takdirde acı duyma, başkalarını önemseme ifadelerinde 'gay' ve 'kız gibi' nitelemelerle alay edildikleri görülmektedir. Araştırmalarındaki oğlanların erkeklik tesisine bağlı olarak duygularını göstermede, istenmeyen ve tabu haline gelmiş duyguları diğerlerinden saklamada karmaşık stratejiler geliştirdiklerini vurgulamaktadırlar (Oransky & Marecek, 2009, p. 237). Bununla beraber, alay etme, taklit etme, itip kakma gibi davranışların doğal ve erkek gibi davranmanın gündelik bir parçası olarak tanımlandığı; hem bir diğerinin erkekliğini ortaya çıkarma hem de meydan okuma işlevi olduğu söylenilmiştir. Oransky ve Marecek bu davranışların dışarıdan bakan biri tarafından zalimce görülebileceğini ancak oğlanların bunu birbirlerinin erkekliklerini geliştirme ve güçlendirme diye yorumladıklarını belirtmişlerdir. Cretser vd. (1982, p. 485) de kadın ve erkeklerin ağlayan insanları cinsiyetine göre nasıl algıladıkları üzerine Kaliforniya'da bir devlet üniversitesindeki 285 erkek 307 kadın öğrenciyle yaptıkları çalışmalarında kadınların ağlamasına tepkinin çok farklı olmadığını görürken erkeklerin ağlamasına erkeklerin kadınlara göre daha fazla olumsuz tepki verdiklerini görmüştür.

Boratav ve diğerleri (2017, ss. 253-260) Türkiye'de 34 erkekle derinlemesine görüşmeye dayalı çalışmalarının bulguları üzerinden, erkekliğin toplumsal çevreden öğrenildiğinin, bunda da aile büyüklerinin ve erkek arkadaşların etkili olduğunun altını çizmektedir. Bu çalışmanın bulgularında hem aile hem de akran etkileri ortaya konulmaktadır. Aile ve yetiştirilme etkisi farklı temaların (örneğin; rahat duygu ifadesi, duygusallığını vurgulama ve duygu ifadesi zorluğu) altında görülmektedir. Aileyle olumlu olarak kurulan duygu paylaşımları ve ailede görülen rahat duygu paylaşımı duygu ifadesini rahatlatırken ve bu maddeye dair stresi düşürürken (örneğin; Tablo 5-K28 anlatısı), ailede olumlu görülmeyen ve/veya baskılanan duygu paylaşımları duygu ifadesinde zorlanma ve

yüksek stres deneyimlerine (örneğin; Tablo 6-K25 anlatısı) yol açmaktadır. Aile etkileri düşünüldüğünde yetiştirilme biçimleri, aile içerisinde görülen tepkiler, rol model olarak alınan aile büyükleri ve ailenin dayattığı beklentiler öne çıkmaktadır. Akranlarla kurulan ilişkiler de rahat ifade belirtildiğinde dahi rahatsızlık duyulan durumlar arasında yer alabilmektedir (örneğin; Tablo 4 altı ek anlatılar). Akran etkilerinde arkadaşlık biçimleri, alaydan ve dışlanmadan kaçınma, erkeklik ispatı gibi anlatılarda yerini alabilen diğer erkeklerin tepkileri önemli bir referans noktası olarak göze çarpmaktadır. Bu etkilerde duyguları nasıl ifade etmenin öğrenilmesinin yanı sıra, özellikle kadınsılaştırılma ve eşcinselleştirilmeyi kapsayacak şekilde alaya alınmadan ve zayıf görünme tehdidinden kaçınma yer bulmaktadır. Reichbart (2006) Batı kültüründe baskın olan genel erkeklik kanısı içerisinde ağlamanın kadınsılıkla ve zayıflıkla eşleştirilmesinin bazı erkeklerde ağlamaya karşı içsel bir yasaklamaya neden olduğunu belirtmektedir. Bizim örneklemimizdeki bazı anlatılar ağlamanın zayıflık ve kadınsılıkla eşleştirildiğini ve görüşülenlerin bunun üzerinden ötekileştirilme deneyimlerine sahip olduklarını göstermektedir. Buna bağlı, ağlamamayı öğrenme, ağlamayı gizleme, duygusallıktan tikslenme/nefret ve ağladığı durumlarda da gerilme gibi deneyimler açığa çıkmaktadır. Kimmel (2013, s. 99) de erkeklerin duygularını göstermelerinin eşcinsel olarak algılanmalarını doğurduğunu ortaya koymaktadır. Buna paralel bir şekilde, deneyimlerini paylaşıırken örneklemimizdeki bazı erkeklerin ağladıklarında 'kız gibi' olmakla ve eşcinsellikle itham edildiklerini görmekteyiz. Bununla beraber, kadınsılaştırılma iki yaş grubunda da belirtilirken eşcinselleştirilme sadece daha genç olan 18-25 yaş grubunda ifade edilmiştir. Bu farklılık, eşcinselliğin genç kuşaklar arasında daha fazla görünür ve konuşulur olduğuna dair bir ipucu olarak değerlendirilebilir.

Kuşaklar arası farklar görülmesi, toplumsal dönüşüme, toplumsal konumdaki farklılıklara ve erkekliğin tesisinin baskısının daha fazla hissedildiği ergenlik dönemine bağlı olabilmektedir. Sancar'ın (2011) vurguladığı gibi farklı toplumsal konumlar ve kuşaktan kuşağa olası erkeklik dönüşümü temsil, algılama ve ifade biçimlerini etkileme potansiyeline sahiptir. Sancar (2011, s.126), Türkiye'den 48 erkekle yapılan yüzyüze görüşmeleri kapsayan ve Türkiye'deki erkeklik literatürüne önemli katkı sunan çalışmada erkeklik ve babalık biçimlerinin kırsal/kent ve sınıfsal farkları oluşturan eğitim ve aile ilişkilerini de kapsayan kültürel sermaye bağlantıları ile ortaya çıktığını bulgulamaktadır. Bununla beraber, babalarıyla çelişkili ve mesafeli ilişkilerini açığa çıkaran görüşmeler üzerinden, Sancar (2011, ss.124-128) erkeklik temsillerinin kuşaklar arası sorunsuz aktarılmadığını vurgulamaktadır. Ross & Mirowsky (1984, pp. 143-144) de geleneksel cinsiyet rollerine bağlı erkeklerin bağlı olmayanlardan daha az ağladıkları argümanını sunarak ağlamanın erkekler için üzüntü duymak yerine makbul cinsiyet rollerini algılayışlarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra, Connell (2016) daha güncel yazdığı bir gözden geçirme ile hegemonik erkekliğin kavramsallaştırmasının farklı deneyimlerini

değerlendirirken neoliberalizmin erkekliklerin yeniden kurgulandığı deneyimler ürettiğini tartışmaktadır. Bu süreçte cinsiyet ilişkileri, kadınlık ve erkeklik inşaları değişebilmektedir (Connell 2016, pp. 309-311) Neoliberalizmin de etkisiyle modern öznelik durumu duygusal açıklık ya da esnekliği de kapsayabilmektedir ve hegemonik birey özelliklerine eklenebilmektedir (Budgeon 2014, p. 329). Erkeklikler de cinsiyete ve yaşa dayalı hiyerarşilerin dönüşümüyle ilişkisel olarak neoliberal değerlerin bağlamı içerisinde yeniden tanımlanabilmektedir (Cornwall vd., 2018, p. 267). Özbay da (2013, s. 191) günümüzde neoliberal değerlerin Türkiye'de hegemonik erkekliği biçimlendirmede etkili olduğunu ve buna bağlı olarak geleneksel hegemonik erkekliğe bağlı yaşın düştüğünü; orta yaşlı sağlıklı eril bedenlerin hegemonikleştiğini vurgulamaktadır. Neoliberal reformlar ile dönüşen kültürel yapı içerisinde 1980'lerden itibaren Türkiye pek çok alanda önemli toplumsal dönüşümler yaşarken erkeklik ve kadınlık kurguları dahil yeni benlik anlayışları ve toplumsal bağlar kurulmaktadır (Özyeğin, 2011, s. 159). Bu dönüşümle paralel olarak, Yüce ve Tor (2023) erkeklik ve beden temsiline kuşaklar arası değişebildiğine ve özellikle 1980'den sonra doğanlara atfedilen Y (1980-1999) doğanlar ve Z kuşağı (2000 sonrası doğanlar) arasındaki cinsiyete dair rol ve bedensel pratiklere dair algılardaki farklılıklara örnekler sunmuşlardır. Bu çalışmada da 1980'lerden sonra doğan, Y ve Z kuşaklarına tekabül edebilen erkekler arası duygusal ifade ile erkeklik inşası arası ilişkinin deneyimlenme ve anlatı farkları görülmektedir. Bu anlatılar, genel olarak hegemonik erkeklik tesisinde duygusal ifadenin eskisi kadar bir karşıtlık olarak görülmebildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, orta yaşa, çalışma hayatında bir konum edinmeye, aile kurmaya bağlı olarak neoliberal dönemde hegemonik olarak düşünülen kriterlere de yaklaşma, duygu ve duygu ifadesi denetimindeki baskı ve kontrole dayalı stresi de azaltabilmektedir.

SONUÇ

Erkekliğe atfedilen toplumsal roller erkekleri belli bir kalıp içerisine sıkıştırmakla beraber makbul erkekliği tanımlayarak erkekliğe bağlı iktidarı tertiplemektedir. Erkeklik çalışmalarının öncü isimlerinden Connell (1995), hegemonik olan bir erkeklik tanımının sadece kadınlar üzerinde değil erkekler arasında da bir iktidar mekanizması olarak iş gördüğünü vurgulayarak bu tertibin altını çizmiştir. Erkeklik atfedilen bir ataerkil payla kadınlığa göre avantajlı olarak konumlandırılmasına karşın bu payın ne oranda dağıtılacağı kazanılan bir makbüllükten geçmektedir. Montes (2013), duygularla nasıl ilişki kurulduğunun bazı kültürlerde erkekliğin ne kadar başarılı olduğu ile bağlantılı görüldüğünün altını çizmektedir.

Bu bakımdan, erkeklerin duygusallıkla eşleşmesi; özellikle güçsüzlük, zayıflık olarak okunabilen duyguların ifade edilmesi erkekliklerini sorgulayan bir kalıp yargıya dönüşebilmektedir. Güç, statü ve iktidar kurma bu süreçte hakim

temalara eklenmektedir. Bu kalıp yargı içerisinde erkeklik, “kuvvetli, muktedir, güvenilir ve denetim sahibi olmakla” (Kimmel, 2013, s. 95) eşleştirilmekte ve kadınsı olarak tanımlanan olma ve davranma biçimlerinden ayrıştırılmaktadır. Bu araştırmanın bulgularında yer alan anlatılar ve deneyimlerin analizi, duygusallığın ifadesinin ve ağlamanın erkekliğin tesisinde ne şekilde etkili olduğunu göstermektedir. Hem 18-25 yaş hem de 26-40 yaş grubundaki bireyler duygu ifadelerinde ve ağlama deneyimlerini yorumlayışlarında değişen mesafelerle geleneksel erkeklik tesisinin etkilerine dair anlatı ve deneyimlerini açığa çıkarmaktadır.

Öte yandan, kuşaklar arası farklar, Türkiye’de 1980’lerden itibaren neoliberal kapitalizmin kriterlerine uygun bir erkeklik algısının yaygınlaşması (Özbay, 2013, Özyeğin, 2011, Yüce & Tor, 2023) yönünde değerlendirilebilir. Bu toplumsal dönüşüm içerisinde, geleneksel, mesafeli, yaşça büyük erkeklerin temsil ettiği hegemonik erkeklik yerine orta yaşlı, çalışma hayatında başarılı olmuş, esnek, sağlıklı, bakımlı bedenlerle temsil edilen ve kriterleri neoliberal değerlere göre akışkanlaşabilen bir hegemonik erkekliğin tesisi yer almaktadır. Bu anlamda, örneklem içerisinde daha genç (18-25 yaş) erkekler arasında duygular ve erkeklik tesisi açısından daha fazla stresin ve tedirginliklerin dile getirilişi, bu erkeklerin çalışma hayatında başarılı bir pozisyona henüz ulaşmamış, orta yaşa yaklaşmamış ve henüz evlenerek aile kurmamış olup bu hegemonik erkeklik standartlarına erişmemiş olmalarıyla bağlantılı olarak düşünülebilir. Her iki kuşakta da toplumsal dönüşüme paralel bir şekilde erkeklik tesisi ve duygu ifadesi üzerine olan baskı ve kontrole dair hoşnutsuzluklar belirtilmiştir. Buna karşın, 26-40 yaş arası kuşakta, duygularını ifade ve erkekliğe dair kalıp yargıları sorgulama daha rahat ifade bulabilmiştir. Bu kuşak erkeklerin geleneksel erkeklik göstergesi olarak duygularını ifade etmeden kaçınmamaları bu hegemonik erkeklikte duygu ifadeleri ile erkeklik tesisi arasında eskisine nazaran daha zayıf bir bağ kurulduğu yönünde veri sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, duyguları hissetme ve ifade etmenin erkeklik tesisinde önemli bir parametre olduğunu göstermektedir. Duygu ifadesi ile erkeklik arasındaki ilişki toplumsal dönüşümle beraber yumuşamış ve sorgulanır gözükmese de halen hegemonik erkeklik kriterlerine olan mesafeye göre değişen baskı ve kontrole tabi olabilmektedir. Hegemonik erkeklik kriterlerine daha yakın mesafede olanların duygu ifadesindeki baskıdan da daha az etkilendiği ve buna bağlı olarak daha az stres duyabileceği düşünülmektedir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100’dür ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür Notu: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyoloji bölümü 2022-2023 Güz dönemi Toplumsal Cinsiyet ve İktidar lisans dersi öğrencilerime görüşmeleri gerçekleştirme sürecindeki destekleri için teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

Afşar, S. (2020) Erkeklikler. Ö. S. Özateş-Gelmez & S. Taşdemir-Afşar (Der.), *Toplumsal cinsiyet aktivizmi: Kuramdan uygulamaya* içinde (ss. 121-168). Ankara: Gazi Kitabevi.

Ahmed, S. (2015). *Duyguların kültürel politikası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Alsop, S. (Der.). (2005). *Beyond Cartesian dualism: encountering affect in the teaching and learning of science*. The Netherlands: Springer.

Altınoluk-Düztaş, D. (2019). *Hegemonik erkekliğin akademiye yeniden inşası*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Barbalet, J. (2002). Introduction: why emotions are crucial. J. Barbalet (Der.), *Emotions and sociology* içinde (ss.1-9). Oxford: Blackwell Publishing.

Barutçu, A. (2013). *Türkiye’de erkeklik inşasının bedensel ve toplumsal aşamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara.

Barutçu, A. & Hıdır, N. (2016). Türkiye’de babalığın değişen rolleri: (Pro)Feminist babalar. *Fe Dergi*, 8 (2), 27-45.

Bayar, Ö., Haskan-Avcı, Ö. & Koç, M. (2018). Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ölçeği’nin (etcrsö) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 57-76.

Boratav, H. B., Fişek, G.O. & Ziya, H.E. (2014). Unpacking Masculinities in the context of social change: Internal complexities of the identities of married men in Turkey. *Men and Masculinities*, 17 (3), 299-324.

Boratav, H. B., Fişek, G.O. & Ziya, H.E. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.

Brody, L. R. & Hall, J. A. (2010). Gender, emotion and eocialization. J. C. Chrisler & D. R. McCreary (Der.), *Handbook of gender research in psychology* içinde (ss.429-454). Boston: Springer.

Bryman, A. (2012). *Social research methods: 4th edition*. Oxford: Oxford University Press.

Budgeon, S. (2014) The dynamics of gender hegemony: femininities, masculinities and social change. *Sociology*, 48 (2), 317-334.

Cassano, M., Perry-Parrish, C. & Zeman, J. (2007). Influence of gender on parental socialization of children's sadness regulation. *Social Development*, 16 (2), 203-231.

CEID (Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği) (2022) *Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme raporu*. İstanbul: CEID Yayınları.

Condry, J. & Condry, S. (1976). Sex differences: A study of the eye of the beholder. *Child development*, 47 (3), 812-819.

Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press

Connell, R. W. (2005). Growing up masculine: rethinking the significance of adolescence in the making of masculinities. *Irish Journal of Sociology*, 14 (2), 11-28.

Connell, R. W. (2016). Masculinities in global perspective: hegemony, contestation, and changing structures of power. *Theory and Society*, 45, 303-318.

Copenhaver, M. M., Lash, S. J. & Eisler, R. M. (2000). Masculine gender role stress, anger, and male intimate abusiveness: Implications for men's relationships. *Sex Roles*, 42 (5/6), 405-414.

Cornwall, A., Karioris, F. G. & Lindisfarne, N. (2018) Masculinities under neoliberalism. *A Journal of Identity and Culture*, 9 (10), 266-270.

Creswell, J.W. & Plano-Clark, V.L. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. New York: Sage Publishing.

Cretser, G. A., Lombardo, W. K., Lombardo, B. & Mathis, S. (1982). Reactions to men and women who cry: a study of sex differences in perceived societal attitudes versus personal attitudes. *Perceptual and Motor Skills*, 55, 479-486.

De Boise, S. & Hearn, J. (2017). Are men getting more emotional? Critical sociological perspectives on men, masculinities and emotions. *The Sociological Review*, 65 (4), 779-796.

Demirtaş, A. S. (2018). Duygu düzenleme stratejileri ve benlik saygısının mutluluğu yordacılığı. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13 (11), 487-503.

Denham, S. A., Bassett H. H. & Wyatt, T. (2007). The Socialization of Emotional Competence. J. Grusec ve P. Hastings (Der.), *The handbook of socialization* içinde (ss. 614-637). New York: Guilford Press.

Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9 (4), 241-273.

Flynn, J. J; Hollenstein, T. & Mackey, A. (2010). The Effect of suppressing and not accepting emotions on depressive symptoms: Is suppression

different for men and women? *Personality and Individual Differences*, 49 (6), 582-586.

Güney, M.E. & Ecemiş-Kılıç, S. (2023). Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde LGBT bireylerin kentle kurdukları ilişkiler ve kente yönelik beklentilerinin pandemi süreciyle değerlendirilmesi: İzmir örneği. *Turkish Studies - Economy*, 18 (4), 1381-1423.

Haskan-Avcı, Ö. (2020). Erkeklik Çalışmaları. Ö. Haskan-Avcı (Der.) *Toplumsal Cinsiyet içinde* (ss. 145-202). Ankara: Nobel Yayınları.

Hemert, D. D., Vijver, F. & Vingerhoets, A. (2011). Culture and crying: Prevalences and gender differences. *Cross Cultural Research*, 45 (4), 399-431

Hennink, M. M., Kaiser, B. N., & Marconi, V. C. (2017). Code saturation versus meaning saturation: How many interviews are enough. *Qualitative Health Research*, 27 (4), 591-608.

Hochschild, A. R. (1979). Emotion work, feeling rules, and social structure. *American Journal of Sociology*, 85 (3), 551-575.

Hochschild, A. R. (2007). Exploring the managed heart. H. Wulff (Der.) *The emotions: a cultural reader içinde* (ss. 83-91). Oxford, New York: Berg.

Kağıtçıbaşı, Ç. & Ataca, B. (2016) Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology*, 54 (3), 313-337.

Kelly, J. R. & Hutson-Comeaux S. L. (1999). Gender-emotion stereotypes are context specific. *Sex Roles*, 40 (1/2), 107-120.

Kemper, T. D. (1978). Toward a sociology of emotions: some problems and some solutions. *The American Sociologist*, 13 (1), 30-41.

Kemper, T. D. (1991). Predicting emotions from social relations. *Social Psychology Quarterly*, 54 (4), 330-342.

Kimmel, M. (2013). Homofobi olarak erkeklik: Toplumsal cinsiyet kimliğinin inşasında korku, utanç ve sessizlik. *Fe Dergi*, 5 (2), 92-107.

La France, M. & Banaji, M. (1992). Toward a reconsideration of the Gender-Emotion Relationship. M.S. Clark (Der.), *Emotion and social behavior içinde* (ss. 178-201). Newbury Park, Sage Publication.

Locke, A. (2011). The social psychologising of emotion and gender: a critical perspective. *Critical Studies*, 34, 185-205

Matud, M.P., Diaz, A., Bethencourt, J.M. & Ibanez, I. (2020). Stress and psychological distress in emerging adulthood: A gender analysis. *Journal of Clinical Medicine*, 9 (9), 28-59.

Montes, V. (2013). The role of emotions in the construction of masculinity: Guatemalan migrant men, transnational migration and family relations. *Gender and Society*, 27 (4), 469-490.

Oransky, M. & Marecek, J. (2009) 'I'm not going to be a girl': Masculinities and emotions in boys friendships and peer groups. *Journal of Adolescent Research*, 24 (2), 218-241.

Özbay, C. (2013) Türkiye'de hegemonik erkekliği aramak. *Doğu Batı*, 63, 185-204.

Özyeğin, G. (2011). Arzunun nesnesi olmak: Romans, kırılğan erkeklik ve neoliberal özne. C. Özbay; A. Terzioğlu & Y. Yasin (Der.), *Neoliberalizm ve mahremiyet* içinde (ss.151-178). İstanbul: Metis Yayınları.

Plant, E. A., Hyde, J. S., Keltner, D. & Devine, P. G. (2000). The gender stereotyping of emotions. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 81-92.

Randell, E., Jerden, L., Öhman, A., Starrin, B. & Flacking, R. (2016). Tough, sensitive and sincere: how adolescents manage masculinity and emotions. *International Journal of Adolescents and Youth*, 21 (4), 486-498.

Reichbart, R. (2006). On men crying: Lear's agony. *Journal of American Psychoanalytic Association*, 54 (4), 1061-1098.

Root, A. K. & Denham, S. A. (2010). The role of gender in the socialization of emotion: Key concepts and critical issues. A. K. Root & S. Denham (Der.), *New directions for child and adolescent development* içinde (ss. 1-9). San Francisco: Jossey-Bass.

Ross C. E. & Mirowsky, J. (1984). Men who cry. *Social Psychology Quarterly*, 47 (2), 138-146.

Sancar, S. (2011). *Erkeklik: İmkansız iktidar, ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Selek, P. (2011). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Shields, S. A. (2013). Gender and emotion: what we think we know, what we need to know, and why it matters. *Psychology of Women Quarterly*, 37 (4), 423-435.

Shilling, C. (2002). The two traditions in the sociology of emotions. J. Barbalet (Der.), *Emotions and sociology* içinde (ss.10-32). Oxford: Blackwell Publishing.

Shrock, D. & Knop, B. (2014). Gender and emotions. J. E. Stets, J. H. Turner (Der.), *Handbook of the Sociology of Emotions: Vol II, Handbook of Sociology and Social Research* içinde (ss. 411-428). Boston: Springer.

Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class familyR. Liljeström & E. Özdalga (Der.), *Autonomy and dependence in the family* içinde (ss. 217-238). İstanbul: Swedish Research Institute.

Turner, J. H. (2009). The sociology of emotions: basic theoretical arguments. *Emotion Review, 1* (4), 340-354.

Ulaşan-Özgüle, E. T. & Sümer, N. (2017). Ergenlikte duygu düzenleme ve psikolojik uyum: duygu düzenleme ölçeğinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları, 20* (40), 1-18.

Yüce, T. G. & Tor, H. (2023). Postmodernizm ve erkeklerin değişen beden imajları: kuşaklar arası bir çalışma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 6* (5), 614-628.